

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Цветана Благоева Чолова, Нов български университет, средновековна история на България, за придобиване на научната степен „доктор“ по професионално направление 2. 2. „История и археология“, с кандидат Атанас Владимиров Бояджиев.

Изследването на историята на градовете е едно от основните направления в съвременната историческа наука, но е слабо разработено в българската историография. Дисертацията е посветена на историята на град Видин, един от най-значимите български градове и дунавски пристанища, център на българско царство, с акцент върху политическата история през XII-XIV в.

Дисертантът разширява темата, като представя историята на града от неговото възникване до падането на града под османска власт. Най-задълбочено е разработен периодът от възстановяването на Второто българско царство през XII в. до окончателното завладяване на града и края на Видинското царство. В увода е аргументирано прилагането на този подход и необходимостта от разширяването на посочената в заглавието на дисертацията проблематика, избраната методика, целите и задачите на изследването.

Дисертацията се състои от десет глави, заключение, библиография, приложение и списък на съкращенията. Представен е автореферат, справка за приносите и публикации по темата.

Избран е класическият метод на представяне на дисертационен труд, като в първите две глави обстойно е направен преглед на изворите и историографията по въпроса. Дадена е класификация на историческите писмени извори с кратки описания и библиографски посочвания.

Историографският анализ е критичен с оценка на значимостта на изследванията и техния принос по дадената проблематика. Той обхваща публикациите по въпроса от началото на българската научна историография до днес. Независимо от малкото специализирани изследвания, посветени на историята на Видин, дисертантът е обхванал почти цялата, обемна научна литература, засягаща отделни въпроси от историята на града, като се стремил да проявява обективност при анализа.

По някои въпроси обаче се е повлиял от остарели и преодоленни схващания, напр. за съществуването на феодални отношения в средновековна България и използването на термини като феодали, феодализъм и пр. Този тип йерархически васалитетни отношения са характерни само за Западна Европа, докато във Византия и балканските държави действат римско-правните норми и трябва да се използват други термини, както е направено по-нататък при анализа и паралелите с апанажните владения.

Дисертантът обосновава разглеждането на географското положение и историята на града от неговото възникване до XII в. (гл. III-VI) като необходимо за проследяването на промените в неговия статус и очертаване на факторите, довели до израстването му в самостоятелно българско царство. Особено внимание е отделено на присъединяването на града към българската държава през езическия период и Първото българско царство и изграждането на Видин като един от важните в стратегическо, политическо и религиозно отношение български градски центрове.

В частите, посветени на историята на Видин и Видинското царство през XII-XIV в. (гл. VII-X) много обстойно и подробно е разгледано политическото развитие на града и превръщането му от деспотство в българско царство. Сложната политическа обстановка на Балканите през тези столетия и особено през XIV в., когато балканските държави прекратяват своето самостоятелно развитие и попадат под властта на Османската империя изисква прецизен анализ, съпоставка на всички достигнали до нас исторически сведения. Дисертантът проследява последователно отделните периоди, според промяната на владетеля (управителя) и статута на града, като акцентира на вътрешно-политическите отношения. Това е особено важно при разглеждане на отношенията между Видин и Търново и е един от най-съществените приноси в дисертацията.

Установяването на видинската Шишманова династия на българския престол е дискуссионен въпрос, по който макар да са изказали свои становища много от българските медиевисти все още няма консенсусен отговор. Дисертантът приема мнението на Иван Божилов за родствената връзка с Асеневци, като обосновка за издигането на деспот Михаил Шишман за български цар.

Приносен момент в предложения труд е и анализа на Видин като апанажно владение. Паралелът между апанажните владения в Западна Европа и самостоятелните области през Второто българско царство се приема от повечето изследователи, поради

наличието на роднински връзки с управляващата династия, като се използва за създаването на схеми и теоретични обобщения, но подобни явления има и във Византия. В основата на анализа правилно е поставена българската политическа специфика, сепаратистичните тенденции в периода след XII в., превръщането на условните владения в наследствени, откъсването им от централната власт и провеждане на самостоятелна външна политика.

Особено внимание е отделено на периода на Видинското царство – най-величествения в историята на града. Проследени са причините за отделянето на града като център на българско царство по времето на цар Иван Срацимир и Константин. Обоснована е тезата за опита на Иван Александър да разреши въпроса за наследяването на престола и да предотврати бъдещи междуособици, като укрепи северозападната граница. Тези намерения се разбиват в неocenените достатъчно от балканските владетели нашествия на османците и сложната политическа борба, която водят търновския и видинския цар за съхранение на своите владения. С това е обяснено и поведението на Иван Срацимир и неговото отношение към Търновското българско царство, липсата на опити за създаване на съюз и общи действия срещу нашествениците.

По изразеното от български изследователи становище за продължаване на съществуването на Видинското царство за известен период и по времето на цар Константин, след анализ на изворовите свидетелства се стига до заключението, че то прекратява своето съществуване след превземането на Видин от Баязид. Според дисертанта сведенията от изворите в подкрепа на становището не са достатъчни, за доказване на издигнатата хипотеза. За това той завършва анализа на политическата история на Видин с въстанието на Константин и Фружин и сведенията за смъртта на последния видински цар.

В дисертацията на няколко места и в отделна глава се разглежда религиозният и културен живот на Видин – от издигането му като митрополитски център до османското владичество. Обърнато е особено внимание на укрепването на религиозния престиж Видинското царство чрез пренасяне на мощи на светици от Търново, написването на уникални сборници и ролята на видинския митрополит Йоасаф за превръщането на града в един от големите културно-религиозни центрове през българското средновековие.

В Заключението са направени основни изводи от изследването, очертани са приносните моменти и ползата за съвременното развитие на културно-историческото наследство на града днес.

Дисертантът има ясен и точен стил на изложение, владее много добре работата с научния апарат и бележките под линия. Необходимо е по-прецизно да се отбелязват латинските и гръцките термини.

Авторефератът и Справката за приносите отговарят на изискванията в наредбите. Публикациите по темата на дисертацията са в научни книжни и електронни издания.

Представеният дисертационен труд е съществен принос към изследването на политическата история на един от най-значимите български градове – Видин и края на българските средновековни царства, поради което препоръчвам на почитаемото жури да гласува положително за научно-образователната степен „доктор“ на Атанас Бояджиев.

24.05.2016 г.

Подпис: